

Maciej Dombrowski

Zjazd w oglądzie przedstawiciela wstępującego toruńskiego pokolenia

Kultura i Edukacja nr 4, 136-143

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Maciej Dombrowski

ZJAZD W OGLĄDZIE PRZEDSTAWICIELA WSTĘPUJĄCEGO TORUŃSKIEGO POKOLENIA

VIII Polski Zjazd Filozoficzny był okazją do szerokiej prezentacji dorobku polskiego środowiska filozoficznego¹. To największe i najbardziej prestiżowe, mające bogatą i zobowiązującą historię wydarzenie w harmonogramie konferencji filozoficznych w Polsce², dające okazję do przekrojowego spojrzenia na aktualne badania prowadzone w tej dziedzinie w kraju. Jest to również impreza o coraz szerszym zasięgu pokoleniowym – do obrad, które odbywały się jak zawsze w sekcjach, zostali po raz pierwszy dopuszczeni, jako uczestnicy, doktoranci i studenci filozofii³.

Autor niniejszego sprawozdania był jednym z nich i reprezentował Instytut Filozofii UMK. W sprawozdaniu omówię pokrótce treść referatów przedstawionych przez przedstawicieli toruńskiego środowiska filozoficznego. Wybór ten jest dość arbitralny, ale prezentacja całego Zjazdu czy choćby jego części wydaje się niemożliwa. Już sama jego struktura uniemożliwiała, siłą rzeczy, branie udziału we wszystkich wydarzeniach mających miejsce w czasie jego trwania. Często należało dokonać trudnego wyboru jednego wystąpienia zjazdowego, kosztem wielu innych nie mniej interesujących. Obrady odbywały się bowiem w dwudziestu jeden sekcjach i podsekcjach tematycznych, często jednocześnie⁴:

¹ Choć nie tylko, bo warto zaznaczyć obecność gości zagranicznych.

² I Polski Zjazd Filozoficzny odbył się we Lwowie w 1923 roku. Przewodniczył mu profesor Kazimierz Twardowski.

³ Na poprzednim Zjeździe w Szczecinie (14–18 września 2004) odbył się w dniach 13–14 września jako impreza towarzysząca Ogólnopolski Zjazd Studenckich Kół Filozoficznych.

⁴ Prowadzący sekcje dbali o nieprzekraczalnie czasu wystąpień, co ułatwiało, przynajmniej

- 1) Sekcji Logiki,
- 2) Sekcji Semiotyki i Filozofii Języka,
- 3) Sekcji Metodologii i Filozofii Nauki,
- 4) Podsekcji Metafilozofii,
- 5) Sekcji Ontologii i Metafizyki,
- 6) Sekcji Filozofii Przyrody,
- 7) Sekcji Epistemologii i Filozofii Umysłu,
- 8) Sekcji Antropologii Filozoficznej,
- 9) Sekcji Filozofii Społeczeństwa i Polityki,
- 10) Sekcji Filozofii Kultury,
- 11) Sekcji Filozofii Religii,
- 12) Sekcji Etyki,
- 13) Podsekcji Etyki Biznesu,
- 14) Sekcji Estetyki,
- 15) Sekcji Historii Filozofii Polskiej,
- 16) Sekcji Historii Starożytnej i Średniowiecznej Filozofii Obcej,
- 17) Podsekcji Historii Filozofii Starożytnego Wschodu,
- 18) Sekcji Historii Nowożytnej i Najnowszej Filozofii Obcej,
- 19) Podsekcji Historii Filozofii Analitycznej,
- 20) Sekcji Dydaktyki Filozofii,
- 21) Sekcji Gości Zagranicznych.

W ramach Zjazdu zostało ogłoszonych pięć referatów plenarnych:

- 1) Ks. prof. Michał Heller, *Granice czasu, przestrzeni i prawdopodobieństwa*,
- 2) Prof. Tadeusz Gadacz, *Prawda w filozofii współczesnej*,
- 3) Prof. Władysław Stróżewski, *Od wartości bytu do bytu wartości*,
- 4) Prof. Jacek Hołówka, *Konstrukcje poznawcze*,
- 5) Prof. Jan Woleński, *Argumentacja i perswazja w filozofii*.

Uzupełnieniem obrad i areną interesujących, niekiedy zacieklej dyskusji okazały się tzw. dyskusje okrągłego stołu. Wymienię tylko ich tytuły, pomijając licznych uczestników⁵:

- 1) *Kulturowe uwarunkowania pojęć filozoficznych (2 części)*,
- 2) *Model edukacji filozoficznej*,
- 3) *Zermelo a Szkoła Warszawska. 100 lat aksjomatycznej teorii mnogości*,
- 4) *Etyka ludzi nauki a stan polskiej filozofii*,

w pewnym stopniu, ułożenie swegoistego planu uczestnictwa w Zjeździe i przemieszczania się między równoległymi sekcjami.

⁵ Dokładne informacje na temat składu osobowego dyskutantów, jak i całego Zjazdu dostępne są w Internecie pod adresem: <http://www.zjazd.filozoficzny.uw.edu.pl/>.

- 5) *Wartości poznawcze w nauce,*
- 6) *Czy naturalizacja jest nadzieją epistemologii?,*
- 7) *Dylematy etyczne współczesnej demokracji,*
- 8) *Najnowsze tendencje badawcze w estetyce,*
- 9) *Obecność psychoanalizy w kulturze,*
- 10) *Eksternalizm a internalizm w epistemologii, filozofii języka i filozofii umysłu,*
- 11) *Komu potrzeba jest filozofa prawa?,*
- 12) *Rosyjskie pytania o Rosję jako problem filozoficzny,*
- 13) *Filozofia umysłu a neuronauka,*
- 14) *Nauka i kultura: o potrzebie humanistycznej filozofii przyrody,*
- 15) *Tradycje i szkoły filozoficzne w dziejach polskiej filozofii,*
- 16) *Współczesna filozofia polska: osiągnięcia i porażki – nadzieje i zagrożenia.*

Toruńskie środowisko filozoficzne mocno zaznaczyło swoją obecność na Zjeździe, jego przedstawiciele wygłosili szereg referatów w ramach różnorodnych sekcji. I tak:

Sekcja Semiotyki i Filozofii Języka:

- dr Aleksandra Derra (*Od zwrotu językowego ku rzeczywistości. Filozofia języka wobec nowych wyzwania*). Referentka, przyglądając się wybranym nurtom badawczym, w których dyskutuje się okresowe problemy znane z filozofii języka, próbowała wskazać na pewną zarysowującą się tendencję w sposobie myślenia o podmiocie poznającym, procesie poznawczym, a w szczególności o języku. Na przykładzie wybranych wątków zaczerpniętych z paradygmatu enaktywnego ukazała, iż odchodzi się tutaj zdecydowanie od podejścia „tekstualnego” w stronę zainteresowani ciałem, otoczeniem, rzeczami czy doświadczeniem.

Sekcja Metodologii i Filozofii Nauki:

- dr Krzysztof Abriszewski (*Fleck versus Kuhn. Propozycja alternatywnego odczytania historii namysłu nad poznaniem naukowym*). W swoim referacie wyszedł od konstatacji, że według dominującego odczytania prac Thomasa Kuhna i Ludwika Flecka oraz przypisywanego im miejsca w historii mamy do czynienia z „Kuhnno-centryzmem”. W takiej ścieżce historycznej rola Ludwika Flecka sprowadza się do inspirowania Kuhna. W jego pojęciu kolektywu i stylu myślowego widzi się przede wszystkim Kuhnowskie paradygmaty. Prelegent zaproponował zmianę Kuhnocentryzmu na Fleckocentryzm, tzn. przekonanie, że ważny przełom poznawczy dokonał się w pracach Ludwika Flecka.

- mgr Łukasz Afeltowicz (*Rola narzędzi i instrumentów poznawczych praktyce naukowej: perspektywa rozproszonego poznania i filozofii instrumentów naukowych Davisa Bairda*). Celem wystąpienia było omówienie funkcji poznawczych, jakie pełnią w procesach badawczych narzędzia i materialne artefakty. Jak pokazuje wielu filozofów, antropologów kognitywnych i kognitywistów, narzędzia ułatwiają, wręcz umożliwiają nam realizację szeregu czynności poznawczych. Davis Baird zaproponował nowatorską koncepcję urzeczowionej wiedzy (*thing knowledge*).
- dr Ewa Bińczyk (*W trosce o dookreślenie praktyki naukowej: społeczne studia oraz badania nad ucieleśnionym/usytuowanym poznaniem*). W kontekście tytułowego zagadnienia prelegentka przedstawiła następujące tezy: 1) nawet tzw. „czyste” teoretyzowanie wymaga uwzględnienia cielesnego usytuowania podmiotu poznania; 2) myślenie abstrakcyjne pozostaje ograniczone bez umiejętności „delegowania” kompetencji oraz procesów poznawczych na otoczenie ich rzeczy; 3) nauka to przedsięwzięcie zbiorowe nastawione na replikację eksperymentów, skuteczną predykcję oraz kontrolę zjawisk; 4) nauka zakorzenia się instytucjonalnie w laboratoriach.

Sekcja Epistemologii i Filozofii Umysłu:

- dr Tomasz Komendziński (*Platforma badawcza, czyli o metodologii badań interdyscyplinarnych z udziałem filozofii*). Referat był próbą określenia płaszczyzny dla badań interdyscyplinarnych z udziałem dyscyplin o różnym statusie teoretycznym. Zaproponowano pojęcie platformy badawczej jako zbioru programów badawczych charakteryzujących się pewnym podobieństwem przedmiotowym, ale również wspólnotą teoretyczną. Analiza została przedstawiona na przykładzie enaktywnych nauk kognitywnych.
- mgr Przemysław Nowakowski (*Pojęcie podstawy ucieleśnienia*). Referat dotyczył zagadnienia ucieleśnienia umysłu, miał na celu przedstawienie wstępnej charakterystyki niebanalnego ucieleśnienia jako pojęciowego przyczynku do koncepcji ucieleśnionego umysłu. Niebanalność miałyby tu oznaczać takie wyjaśnianie funkcjonowania umysłu, w którym fundamentalną rolę gra opis funkcjonowania ciała.
- dr Anita Pacholik-Żuromska (*Autorytet pierwszej osoby a eksteriaizm w kontekście współczesnych badań neurobiologicznych*). Referat miał na celu próbę odpowiedzi na pytanie, jak pogodzić ze sobą dwa twierdzenia: 1) głoszące, że podmiot

ma uprzywilejowany, nieingerencyjny dostęp do treści własnych stanów mentalnych; 2) twierdzenie eksternalistyczne głoszące, że treść przekonań podmiotu determinowana jest częściowo przez czynniki zewnętrzne wobec podmiotu, o których może on nie wiedzieć.

- dr Rafał Palczewski (*Epistemiczne oblicza mądrości*). W referacie prelegent skupił się na epistemicznym wymiarze mądrości, tj. zbadał różne koncepcje, według których jakiś rodzaj wiedzy jest warunkiem koniecznym mądrości. Celem referatu nie było podanie definicji mądrości, lecz analiza jednego warunku koniecznego.
- dr Rafał Palczewski (*Kontrastywizm epistemiczny*). W referacie zostało omówione stanowisko zajęte niedawno przez amerykańskiego filozofa, Jonathana Schaeffera, które w odróżnieniu do podejścia klasycznego traktuje wiedzę jako relację ternarną, zachodzącą pomiędzy podmiotem wiedzy, sądem wybranym przez ten podmiot oraz sądem przez niego odrzuconym.
- mgr Daniel Żuromski (*Zagadnienie reprezentacyjnego wymiaru treści pojęciowej w inferencjalizmie semantycznym Roberta Brandoma*). W referacie omówiono koncepcję inferencjalizmu semantycznego głoszącą, że treść pojęciowa ma być rozumiana w kategoriach roli inferencyjnej, tzn. jako to, co może pełnić rolę przesłanki lub wniosku we wnioskowaniu.

Sekcja Filozofii Społeczeństwa i Polityki:

- dr Krzysztof Abriszewski (*Konsekwencje prac z antropologii nauki dla filozofii społecznej*). Referat był próbą ukazania wizji świata społecznego i sposobów jego badania, które pod względem rozstrzygnięć filozoficznych stoją w opozycji do większości dzisiejszych teorii społecznych. Jednym z decydujących elementów jest porzucenie decyzji o formie i materii świata społecznego i więzi go spajających (np. klasy spajane konfliktem, jednostki spajane praktykami wymiany etc.) na rzecz empirycznego śledzenia, jakie rodzaje więzi zostają wytworzone, jakie całości wiążą, jak są stabilizowane, jakie konsekwencje za sobą pociągają.
- dr Ewa Bińczyk (*Golem na wolności? Rola odkryć naukowych oraz innowacji technologicznych w globalnym społeczeństwie ryzyka*). Celem wystąpienia była rekapitulacja filozoficznych podstaw współczesnej dyskusji nad rolą odkryć naukowych oraz innowacji technologicznych w społeczeństwie globalnym. Jej rozumienie wydaje się mieć niebagatelne znaczenie cywilizacyjne, etyczne i po-

lityczne, w szczególności w kontekście coraz częściej pojawiających się tez, że kolejne innowacje naukowo-technologiczne oraz ich bezrefleksyjna aplikacja ścieżkami rynku przyczyniają się do destabilizacji rozległych systemów społecznych, struktur prawnych czy więzi moralnych.

- dr Marcin Kilanowski (*Wolność i odpowiedzialność w perspektywie pragmatycznej*). Referat stanowił próbę dokonania analizy wolności i odpowiedzialności w perspektywie koncepcji Berlina, Rorty'ego, Habermasa, a także Deweya. Wskazano na możliwość wypracowania nowego rozumienia wolności jako odpowiedzialności.

Sekcja Filozofii Kultury:

- dr Krzysztof Abriszewski (*Kulturowe funkcje filozofii*). Celem referatu było wskazanie sposobów rozwinięcia tez Józefa Niżnika, które pozwolą stworzyć pewien model filozofii jako dziedziny kultury. W referacie zinterpretowano ludzkie uniwersum symboliczne jako synonim kultury. Filozofia została przedstawiona jako taka dziedzina kultury, która dostarcza narzędzi do uspołnienienia całej kultury.

Sekcja Etyki:

- dr Marcin Jaranowski (*Zgorszenie jako istotna kategoria filozofii zła*). Celem referatu była obrona twierdzenia, że kategoria zgorszenia, eksploatowana najczęściej w teologii chrześcijańskiej i sprawiająca wrażenie przestarzałej, może stać się nie tylko jedną z podstawowych kategorii w refleksji nad złem, ale także umożliwić opis zjawisk moralnych istotnych dla współczesnej kultury.
- Mateusz Kucz (*Etyka organizacji pozarządowych w Polsce*). W wystąpieniu został zarysowany istotny, niestety, w polskiej literaturze etycznej niemal niezauważony, problem etyki trzeciego sektora, tj. organizacji pozarządowych.

Sekcja Estetyki:

- dr hab. Adam Grzeliński (*Idea bezinteresowności estetycznej w brytyjskiej estetyce XVIII wieku*). Wystąpienie było podporządkowane trzem zagadnieniom: rekonstrukcji pojęcia bezinteresowności w teorii Shaftesbury'ego, ukazaniu przemian w jego rozumieniu w estetyce Burke'a i Hume'a oraz krótkiemu omówieniu współczesnej dyskusji na temat bezinteresowności estetycznej.
- dr Kinga Kaśkiewicz (*Problem oryginału i reprodukcji w oparciu o rozważania W. Benjamina i H.G. Gadamera*). Tematem referatu było przedstawienie różnic

pomiędzy oryginałem a reprodukcją dzieła sztuki. Zwrócono przede wszystkim uwagę na konsekwencje, jakie pociąga za sobą to rozróżnienie w procesach konserwatorskich oraz dokonano próby odpowiedzi na fundamentalne pytanie, w jakim momencie restaurowany przedmiot traci status oryginału.

- dr Tomasz Kupś (*Od klasycznego pojęcia estetyki do Kierkegaardowskiego estetycznego sposobu życia*). W referacie omówiono sens terminu estetyka i estetycznego sposobu życia w nawiązaniu do koncepcji I. Kanta, F. Schillera i S. Kierkegarda.
- dr Rafał Michalski (*Pojęcie wzniosłości w teorii estetycznej T.W. Dorna*). Referat stanowił próbę systematycznej rekonstrukcji różnych zastosowań pojęcia wzniosłości w filozofii Theodora W. Dorna. Zagadnienie zostało omówione na tle koncepcji klasycznych, podjęta została również kwestia aktualności omawianego zagadnienia.
- mgr Krzysztof Wawrzonkowski (*Smak i geniusz. Filozofia piękna Aleksandra Gerarda w świetle estetyki Kantowskiej*). Referat poświęcony był porównaniu dwóch pochodzących z różnych tradycji filozoficznych koncepcji smaku estetycznego i geniuszu.

Sekcja Historii Filozofii Polskiej:

- mgr Maciej Dombrowski (*Witkiewicz i Metallmann o Whiteheadzie i metodzie filozofii*). W referacie przedstawiono pierwsze polskie odczytania filozofii Whiteheada i polemiki wokół jego filozofii.

Sekcja Historii Nowożytnej i Najnowszej Filozofii Obcej:

- dr hab. Jolanta Żelazna, prof. UMK (*Substancja jako światło? Kilka uwag o możliwości ekspresji poznania bezpośredniego – na marginesie „Etyki” Spinozy*). W referacie uznano, że intelektualne „bezpośrednie” (adekwatne) poznanie substancji można by przybliżyć, odwołując się do współdziałania wzroku i światła: widzimy je jako niezłożone „jedno”, przedmioty postrzegamy „w nim”, wzrok ujmuje obrazy powstałe ze światła; jego barwy to sposoby (*modi*) jego istnienia.

Podsumowując, należy uznać VIII Polski Zjazd Filozoficzny za udane spotkanie przedstawicieli filozofii, na co dzień kontaktujących się tylko przy okazji „branżowych” konferencji w wąskim gronie. Zjazd jak zawsze pozwolił na zaprezentowanie dokonań, projektów i propozycji przed audytorium o wiele bardziej zróżnicowa-

nym, niż ma to miejsce na „zwykłych” konferencjach. Zjazd był, jest i, mam nadzieję, pozostanie spotkaniem niezwykłym, nie tylko dzięki liczbie uczestników, ale przede wszystkim różnorodności prezentowanych problemów i możliwości pokazania obecności silnego środowiska filozoficznego w Polsce. Pozostaje tylko oczekiwać na następną edycję Zjazdu i mieć nadzieję, że będzie równie lub nawet bardziej udana.